

Den gamle Mølle

Den gamle mølle, kaldet for klude sejleren på ladetag. I nederste venstre hjørne, kan skimtes den ældste af de gamle hønsehuse. Ligeledes skimtes nederst i billedet et slibesten, samt ajle pumpe med støtte til nogle stolper.

Den gamle mølle

Navnet klude sejler kom fra, at dens fire vinger var trærammer med indsatte trælister, som ruder, hvorpå kunne monteres nogle sejle i forskellige størrelser, for at fange vinden og herved regulere møllens hastighed. Sejl kunne være af gamle sække eller lignende kasseret klude. Der var vist også en aksebremse hvor man med en stang med noget bremsegrej kunne bremse, såfremt den løb løbsk. Dette kunne meget vel ske, hvis den ved pludselig frikørsel til sit trækkemaskine kom i tomgang.

Den gamle mølles første prioritet var at trække et kværn, for kornmaling, med et par møllesten. Denne proces var indtil før vor tid mel til bagning, men i vor tid var det hovedsageligt maling af korn til foderbrug, som kaldtes for grutning. Ligesom før nænt til at trække tærskværk.

I tiden efter nedtagning af møllen og til der blev indkøbt et løst stående kværn, som var en "Dronningborg", blev korn til foderbrug malet forskellige andre steder hvor der endnu var mølle.

Da vi kom hen til krigsårene 1940-45, var der så rationering af petroleum. Det smule petroleum som kunne bjerges var så mere nødvendigt til anvendelse ved korntærskning.

Efter nedtagning af møllen, blev den øverste og tyndeste kværnsten benyttet som bordplade, på havebord.

Den store kværnsten lagde i flere år ved et hjørne af gårdspladsen. Jeg husker ikke hvad der blev af dens endelig.

Ved senere efterforskning findes frem til, at møllen er af stokmølletypen, hvoraf der var flere på Venø. [Kan ses herved.](#)

Mølleudsigt

Udsigt over stråtag på stuehus, haven, østmark og til sorthøj ved østfjord

*Far nyder udsigten fra den gamle mølle, over tag på stuehus og til sorthøj og østfjord.
Sommeren 1934*

Fra møllehatten, som det kaldtes, var der herfra udsigt over alle jordarealer tilhørende Borbjerggaard, fra kirkevej til Østfjord.

Herfra har mange igennem tiderne nydt det gode udsigt over landskabet, og over fjorden "Venø Bugt" til fastlandet. På fastlandet var der udsigt over landskabet fra Kås Hoved i nord, til Ejsing og Vinderup i syd.

På den tid var der også aktivitet på fjorden. Der var daglig flere fiskebåde og med jævne mellemrum kom fragtskibe. Sådanne fragtskibe var for det meste med vindsejl som drivkraft og sejlede med alt slags fragtgods til forskellige Limfjordshavne.

Denne form for godstransport var et særsyn som ingen tænkte nævneværdigt over, det var bare et normalt dagligdags aktivitet.

De gamle hønsehuse

På ladens østside, i hjørnet til stuehus samt ved dens nordlige ende, var der tilbygget to meget små huse, som har været benyttet som hønsehus. Den førstnævnte var den mindste og ældste, hvor den sidstnævnte var en anelse større, og antages at være afløser for den første bygget.

Den ældste af de to gamle hønsehuse kan jeg kun mindes som et tagløs og faldefærdig hus, som jeg mener med tiden blev nedrevet.

Som mere hønsevenlig med mere lys, kan jeg lige mindes at far lod bygge et tredje og fritliggende hønsehus, med gavle i øst og vestlig retning med to rum. Af de to rum blev kun den ene og nordligste, benyttet til høns. Den anden rum blev for det meste om vinteren, anvendt som brændselsrum samt opholdssted for eventuelt et par gæs, som vi af og til også havde et par stykker af. Ligeledes blev dette rum om foråret, anvendt til kyllinger samt udrugning heraf, under egne skrukhøns.

Denne nye hønsehus var placeret med østgavlen mod havens nordvestlige hjørne. Hertil var der hønsegård på husets nordside og østpå, langs havens nordende.

Imellem husets østgavl og helt imod havens nordside, var der et gammelt skur, opbygget af usavet skovtræ med påsat rustne pandeplader. Denne skur blev benyttet til opbevaring af forskellige ting som vogne mm.

Efter at den nye hønsehus var taget i brug, fik den gamle nyt tag, som var tagpap, jeg husker at det var Ejnar Kellerris som lagde det på. Herefter blev det anvendt som brændeskur

Dyrholdet på "Borbjerggaard"

Dyrholdet herved var nogenlunde som 6-7 køer, lidt ungkreaturer og 4-5 kalve, samt svinehold på 12-14 grisen ad gangen.

Af trækdyr var der to heste og en årlig føl. Var der i perioder behov for flere heste lånte man sig frem ved nabohjælp.

Vedrørende nabohjælp og anden hjælp, var dette altid en selvfølge mod at ville gøre gengæld i lignende tilfælde.

Ligeledes var der 50 - 75 høns, som kunne lægge æg til eget forbrug samt betale varer fra købmanden, hvortil æggene blev leveret en gang ugentlig.

Ligeledes var der i perioder enkelte får.

Dette dyrhold var stort set hvad vi i vor tid vil kalde for produktions-apparatet.

Dyrholdet blev for det meste fornyet efter naturmetoden fra egen avl, hvor unge dyr afløste ældre dyr.

Dyrholdet levede udelukkende af markafgrøder fra egen avl. At skulle indkøbe foder til dyr, var ikke nogen rentabel forretning.

Var der overskud af korn, kartofler, gulerødder eller andet, kunne dette måske også sælges.

Alle kvægdyr kom ud på græs når der viste sig at være græs nok hertil. Først kom køerne ud. Ungkreatur og kalve kom ud lidt senere, når det blev så varmt i vejret, at de kunne overnatte ude.

I de fleste tilfælde gik køerne i indhegning. Indhegningen var rundt om et græsareal med pæle, med påmonteret to række pigtråd. Dette pigtråd var for køerne ikke helt ufarligt, da de ofte rev patterne herpå ved forsøg på at træde over hegnet.

At skulle lave nyt indhegning, var som regel et stykke dumt arbejde, da man ofte selv rev arme og ben ved flytning af pigtråd, som i de fleste tilfælde blev slæbt hen til det nye sted.

Ungkreaturer og kalve stod oftest tøjret, de skulle herfor flyttes og vandes flere gange daglig. En kotøjer var i de fleste tilfælde 6-8 m. lange, men det var ikke i alle tilfælde at de måtte blive flyttet et helt tøj ad gangen. På nyt græs måtte der ad gangen kun flyttes 2-3 m. Køer, kvier og kalve har den skavank, at såfremt de får for meget nyt græs, kunne de foræde sig til en trommesyge, som de i værste tilfælde kunne dø af. Nyt og vådt kløvergræs har det med at kan give trommesyge, som er et gæringsproces som sker i koens mave så denne ikke kan nå at fordøje det som kreaturet æder.

Trommesyge kan normalt kureres ved lidt motion, eller med slangeudluftning igennem hals, men det er noget man skal have lidt erfaring med, da man herved kan skade spiserøret.

Selvdøde dyr på Venø blev begravet, eller nedkulet, som det blev kaldt, på deres tilhørsejendom.

Forinden dette, blev ved de fleste tilfælde for kreaturer, først skindet flået heraf da kohuder havde et mindre salgsværdi.

Mindre dyr som kalve blev ikke i alle tilfælde flået før begravelse.

Flere af sådanne tilfælde, husker jeg udmærket at have overværet. Til at flå selvdøde dyr var det som regel vores nabo Anders Makhholm som udførte dette, da jeg mener have hørt at han tidligere havde arbejdet på slagteri og med sine erfaringer herfra, udført noget sådant arbejde.

Heste var ligeledes på græs i fritid. Da de har en anden mave og tarm-funktion var de ikke så udsatte for trommesyge. Jeg har aldrig hørt at heste kan få noget sådant.

Derimod måtte heste ikke få sand. Når de blev fodret med sukkerroer skulle disse være omhyggelig rene for sand, de blev derfor skrapet og vasket før hestene blev fodret hermed.

Hestesygdomme var som regel kolik ved forstoppelse, samt orm i maven. Heste skulle jævnlig have en hestekur med medicin, som enhver landejendom altid havde på lager mod disse skavanker.

For at få hesten til at indtage medicin, havde man hertil en hestebøsse. Dette var et specielt instrument som var et rørlignende genstand med en skyder hvor man så lagde medicinen i dennes ende og stak den i halsen på hesten og skubbede medicinen ud med en skydestang. Det var ikke altid at mand og hest var gode venner når denne hestekur skulle forestå.

For ikke at lide økonomisk tab ved pludselig hestedødsfald, havde man et lokalt hesteforsikring til at tage dette tab.

Ved sådant forsikring blev heste årligt takseret 1-2 gange. Jeg mener at den årlige forsikringssum var en tiendedel af hestens forsikringsværdi.

Dyrefoder

Der har tidligere været nævnt lidt herom, men hovedbestandelen heraf, er for kreaturer om vinteren som roer, halm og lidt hø.

Som hovedfoder fik kraturer roer som hovedsageligt var kålroer og sukkerroer.

For at køer og kalve bedre kunne tygge roerne, blev de foran køerne hugget i stykker med en skovl eller spade. Dyrene blev fodret ved at bære fodret op til dem i riskurve.

Om vinteren kunne det være vanskelig at få roer ind som ikke var frosset. I sådanne tilfælde blev de så skåret over og lagt til optøning på gangen bag kreaturerne, hvor de så som regel var tøet op til næste fodring.

Ligeledes blev drikkevandet et par gange dagligt båret op til hvert dyr i en spand. Køer kunne godt drikke et par spande vand dagligt.

Kalve fik returnmælk fra mejeriet, som var syrnet- skummet- eller kærnemælk.

Om sommeren finder kreaturer selv føden på græsmarken, men hen på efteråret må der lidt tilskud til i form af turnips eller anden staldfoder.

Turnips er en roe som skal benyttes ret tidlig, da den ikke kan holde vinteren over, men da den er ret hurtig i vækst, kan den derfor sås sent og benyttes ret tidlig.

Anden staldfoder kan være ret forskelligt, men var gerne gult lupin. Omkring blomstringstid var den ret velegnet som grøntfoder til såvel kreaturer som svin. Lupin og anden grøn staldfoder var bedst når det var friskt afhøstet. Høstning heraf var gerne med hólé, som var far hans universal høstredskab af næsten alt mulig. Selv græsplænen blev altid høstet hermed. Men hertil betroede han så heldigvis så kun sig selv.

Hø var ikke dagligdagskost, det blev kun i særtilfælde givet til syge dyr, om søndagen og juleaften osv.

Heste fik næsten daglig hø, i høhække. Heste kan godt blive så forvante til hø, at de ikke kan eller vil æde halm. Herudover fik heste roer, som har været nævnt.

Ligeledes fik heste skåret hakkelse, som var af havreneg skåret på et specielt hakkelsemaskine, som var placeret oven på hestestalden. Denne maskine blev trukket med håndkraft, med et håndtag i et stort svinghjul med påmonteret knive på eger.

Jeg husker ikke hvilke knivtype der var på vores hakkelsemaskine, da der på sådanne maskiner var forskellige knivtyper på buede skær, som kunne være med skæreæg på udvendig side og skæreæg på indvendig side.

Kornneg gik igennem et par valse, som kunne justeres med hastighed for fremdrift som var bestemmende for hakkelsens længde, som var omkring 5 cm.

Svin er næsten altædende, men korn (grutning) var dette som var styrefoder for foderenheder, da 1 kg. byg indeholder 1 foderenhed og svin skal have visse foderenheder pr. dag. Herudfra kunne der så tilsættes med andet som kunne være grøntfoder, kogte kartofler, roer og syrnet mælk, som var returnmælk fra mejeri.

Almindeligt køkkenaffald var også udmærket svinefoder.

Urtehaven

Ligeledes var til hver ejendom, på den tid, en urtehave (køkkenhave). Heri blev der avlet alle de forskellige grønsager som over hele året blev anvendt i dagligdagens husholdning.

Ligeledes var der heri en del af alle almindelige bærbuske som ribs, solbær, hindbær og stikkelsbær mm.

Imellem bærbuske var der jordbær, salat, spinat og flere andre køkkenurter.

Forskellige kål og gulerødder var for det meste iblandt roerækkerne i marken, da det herved havde bedre vækstbetingelser. Kålplanter blev som regel sået i havebed og herfra udplantet til marken.

Det ville være helt utænkelig ikke selv at kunne avle de grønsager og bær som skulle anvendes i dagligdagens husholdning.

Haven i øvrigt

Ud over den nævnte urtehave var der en prydhave. Jeg kan ikke mindes at vi har haft frugttræer, men jeg mener far flere gange forsøgte at plantede nogle sådanne, men de kunne ikke overleve, da harerne spiste barken på dem om vinteren.

Der var på den tid ret mange harer på Venø: Se herom under "Vildt på Venø". Ellers bestod prydhaven af græsplæne og blomsterbede. Blomsterbede var tilplantet af stauder og andre løgplanter, alt sammen noget som var til at skære af.

Haven var mors domæne, som lignede andre Haver på den tid.

Det kunne være ret vanskelig at få noget til at gro i haver, da der jo var øklima med megen storm og saltvandsluft, som satte sit præg i ligefremt alt og mange ting af hvad man havde med at gøre.

Udenom enhver Have, var der som regel et kraftig tjørnehæk, en sådan havde vi også. Denne havde flere funktioner som bl.a. kunne være, at give god læ for haven, at værne haven for eventuelle løsgående dyr deres indtrængen i haven samt benyttes som tørreplads ved storvask

Stuehus og ombygninger herved, - storvask mm..

Stuehuset var en tilbygning til staldbygninger, i fløjen af østgavl mod fjorden. Der var to indgange, den daglige indgang var ved et smalt bryggers imellem køkken og kostald. Heri var der en gruekedel som blev fyret op under til tøjvask mm. samt et stort bageovn, som jeg lige kan huske, men aldrig at den af far og mor er blevet benyttet.

Denne ovn blev herfor nedtaget, da den af ælde ikke var forsvarlig at anvende. Så vidt jeg husker, blev der ved samme lejlighed herved gjort plads til et fælles værelse for mig og Else Marie.

Grukedel var en kobberkedel, hvorom senere er blevet mig fortalt, at den var af kobber da den så kunne benyttes til ølbrygning, og vistnok også anvendelig til brændevinsafbrænding, som ulovligt forekom flere steder iblandt Venøs tidligere befolkning. Min tipoldefar Jens Riis Pedersen, nævnt under "Gadegaard" - havde ulovligt et sådant brændevinsgrej.

Grukedel var beregnet for kogning af vand i større mængder, blandt andet til storvask, som forekom med jævne mellemrum.

Dagen før mor holdt storvask, var alt vasketøjet i zinkbaljer sat i blød dagen i forvejen. Tøjvask foregik ofte på et vaskebrædt, men vi fik dog senere et vaskemaskine i vuggetypen.

Det kunne hænde at mor holdt storvask på "Nørreriis" da der her var et vaskemaskine som blev trukket ved håndkraft, ligesom det blev fortalt, at vandet på "Nørreriis" ikke var så kalkholdig.

Ligeledes blev gruekedel anvendt til kogning af vand, når den årlige julegris skulle slagtes og skoldes for hårafskrabning i det kogende vand.

Slagtning af denne julegris blev udført af Venøs skytte Kaj Rasmussen.

Under køkkenbord samt et mindre karlekammer, med nedgang fra køkken var der et madkælder, hernede stod saltkarret til opbevaring af den årligt slagtede julegris. Ligesom der også i denne kælder var forskelligt andre madvarer som bær syltetøj mm..

I køkkenet var der til skorstenen en opmuret komfur til madlavning. Med vind fra en bestemt vindretning kunne man ligefrem ikke være tilstede i denne køkken, for nedslået røg igennem skorstenen. I værste fald kunne der ikke med vind fra denne retning tilberedes mad på komfur. Det var rent ud sagt uforsvarligt for såvel brand som røgkvælning. Men mor gjorde hvad hun kunne, for at få mad tilberedning udført med de midler der var til rådighed herfor, som kunne være et petroleumsprimus.

Fra køkkenet var der indgang til et stue, og derfra til et anden stue, soveværelse og gæsteindgang.

I den første stue, med indgang fra køkken, var der langs sydvæggen et langt bord, med fastgjort bæk for den ene side og begge ender. Herudover var der et kakkelovn, et tobaksbord og et par andre stole.

Den anden stue, som vi kaldte for "den pæne stue" var et divan, et mindre rundt bord, en mindre bogreol og et par andre "bløde" stole, som var arvet eller givet andet steds fra.

Jeg kan ikke huske om der i denne stue også var kakkelovn, eller der kun kom varme herind fra åbenstående dør fra den anden stue.

I soveværelset var der de senge, servante og klædeskab som far og mor havde indkøbt ved deres bryllup. Om det da var nyt eller brugt, ved jeg ikke, men det var soveværelses udstyr efter den tids forholde.

I gæsteindgangen var der stort set ikke andet end et stort skab, som mor havde fået fra sine forældre, samt et knagerække for tøj, et spejl og et mindre bord. Muligvis var der under spejlet et buffet, ellers husker jeg ikke hvor denne stod.

Denne indgang var ikke særlig stort.

Jeg kalder den for "gæsteindgang" da den hovedsageligt kun blev benyttet når der kom gæster. Men det gjorde der egentlig ret ofte, da far og mor havde et stort vennekreds, som besøgte hinanden ret ofte.

Efter nogle år som jeg lige kan mindes, blev de to stuer sammenlagt.

Hertil var der hjælp af et plejebarn Ejnar Kelleriis, som boede hos et ældre slægtning til mor og som hed Birtheline Jensen.

Birtheline Jensen vil jeg herved undlade at omtale, da dette er et lang historie for sig, og som jeg tidligere har omtalt i slægtsbeskrivelse over hendes historiske indsats for at gøre "Venø grøn" - ligeledes foreligger der i forskellige arkiver omtale af hendes indsats herfor.

Ved skillevæggens nedtagen imellem de to stuer, syntes jeg det var noget mærkeligt noget at der skulle et gammelt telefonpæl op på loftet, men der var jo en mening hermed. Denne telefonpæl skulle benyttes som overlægger for de bærende loftbjælker, som nu blev frigjorte ved murens nedtagen. Denne pæl kunne jo nå over flere af de bestående mure, og blev så med lange bolte igennem de frigjorte bjælker spændt på denne pæl på loftet. På denne måde undgik man så at understøtte stueloftet.

Ejnar Kelleriis var ikke håndværker som sådan, men han havde en fingersnilde som han benyttede ved at være lidt altnuligmand, hvor der var behov for hans hjælpende hånd. Han var det som vi i nutidens tale vil kalde for invalidepensionist, da han havde problemer med sine ben, som ikke var lige lange og derfor var ekstra tyk sål for den ene ben. Men han tjente til dagen og vejen ved at gå til hånd hvor der var behov herfor. På "Borbjerggaard" var han så godt som fast håndværker hver gang der skulle udføres noget ved bygninger, som murer, tømre, glarmester og lignende. Ligeledes var han også en glad og behagelig personlighed, ikke mindst for os børn.

Så vidt jeg kan husker, blev stuehuset efter behov omforandret i flere omgange. Men den var stadig gammel, fugtig og usundt at bo i, svampe groede flere steder op ad væggene. Især var soveværelse værst angrebet, da der i denne aldrig blev fyret, og de kolde kampestenmure var meget fugtige.

Alle ændringer og reparationer blev udført af genanvendelig brugsmaterialer i såvel træ som rengjorte murstenene. Endog blev gamle søm trukket ud, rettet og genanvendt.

Det var kun i krævende nødstilfælde at der blev indkøbt nyt byggematerialer.

Ombygning med mure i udhuse var ofte opstøbte, med en flydende opblanding af gamle ituslået mursten, sand, grus og cement.

Mad tilberednings sted var på komfur med trækvas som ildebrændsel. Trækvas var grene fra fældet træ, som hvorfra de større stamme blev savet op til kakkelovnsfyring.

Trækvas var træets grene som blev kørt igennem en kvashugger, med petroleumsmotor som trækraft.

Den gamle skur.

Om dette gamle skur placeret op til havens nordvestlige hjørne, er der ikke meget at sige om. Men nu da den var her, hvorfor så ikke også nævne den.

Den var ikke stor, men kunne dog rumme et par hestevogne og lidt andet forskelligt. Dens tag og kun to sider, øst og nord, var tillukket med gamle pandeplader som var gennem tæret af rust.

Det som henleder min opmærksom til denne skur er dens alder, hvorom jeg har været i den tro, at den var opført samtidig med de øvrige bygninger i 1887. Denne teori er jeg dog frafaldet til at være en del år yngre, da dens 4 bærende hjørnestolper var af ret kraftige rå træstammer, som umuligt kan være fra Venø, da dennes første træer blev plantet i 1889. Jeg kan herfor dårligt forestille mig et sådant skur være opført her, af rå træstammer tilført udefra, til Venø.

Markredskaber og vogne mm..

Af de markredskaber som blev benyttet på "Borbjerggaard" var der følgende:

En enkeltfuret plov.

En ni tands fjedertands harve. En to leds dansk harve - som var en harve med spidse tænder i 4 eller 5 rækker, ved zigzak montering.

En fire ledet ukrudtsharve - som var en mindre harve med fladbuede tænder og kunne trækkes af en hest.

En marktromle af træ, som ad åre blev udskiftet med en jernringstromle.

En heste hørive - som kunne vippes bagfra med noget stang vippegrej, som var ret tung at trække til vipning.

En sådant heste hørive var nogle buede fjeder ståltænder, ca. 2 meter, som var påmonteret en akse, ca. 3-4 meter, påmonteret et par store jernhjul ca. 2 meter i diameter. På denne akse var så monteret et jernramme med træktøj for hest, samt vippegrej for høflægning.

Denne rive var ret simpel, men var for enhver som ikke rigtig magtede den, et dumt redskab at køre med, da den ikke var helt ufarligt at omgås. Det gik bedst med en gammel erfaren og doven hest foran, da en sådan ikke så let blev sky for mærkelige lyde herfra, samt fra eventuelle sten som let kunne blive kastet med, fra fjedertænderne.

Af sådanne heste høriver fandtes også et anden type, med sæde, hvorfra man kørte hest og kunne vippe riven med et fodpedal som så mekanisk med tænder i hjul blev løftet til vipning. Denne var betydelig nemmere at køre med, men det var jo ikke en sådan vi havde.

Til kornsåning havde vi en 11-række såmaskine. Denne kunne trækkes af en hest.

Såmaskinen skulle hvert forår "sås ind" - forindstilles. D.v.s. ved et vist antal hjulomdrejninger skulle den aflægge et vist vægt af korn, for at være bestemmende for såmængden i marken.

Da det skulle indkøres hvert forår var ved at kornkærnerne kunne være varierende i størrelse fra år til år.

Til roesåning var der en kombineret "avance" som kunne omstilles til såvel roesåning samt derefter til rensning af roer, før lugning og udtynding med hakkejern, ved isætning af forskellige rensætænder. Dette var meget praktisk.

Roelugning og udtynding foregik med hakkejern og håndkraft. En proces som foregik over to omgange fra roen havde to blade og til først i juli måned, da roen omkring dette tidspunkt da kunne lukke jordbunden og herefter selv kvæle småukrudt.

Der var en græsslåmaskine.

På denne kunne der til kornhøst påmonteres noget fodvippegrej som kunne holde kornet og hermed aflægge det i dynger til negopbinding med hånd. Ligeledes kunne der hertil påmonteres nogle vinger som vippede koraksene med topenden bagud.

Til kornopbinding efter slåmaskine var så en hel del folk, såvel unge som ældre, som hele tiden skulle sørge for at følge med, da det afhøstede neg-dynger skulle være fjernet fra skåren, som det kaldtes, før høstmaskinen kom igen, da det ellers her ville ligge i vejen.

Der kunne være arealer som ikke var rigtig tilgængelige for denne form for kornhøst, herpå blev kornet høstet med hólé, revet sammen med håndkraft og en hertil egnet trærive, med fire lange tænder og herefter opbundet i neg.

Til negopbinding med håndkraft tog man et håndfuld aks og bandt om negens midte, og bandt herpå et specielt knude som lige kunne holde hele negenes videreproces helt til tærskværket.

Den rigtige negknude har for mig altid været et mysterium. Jeg fik det aldrig rigtig lært, men dem som var ret rutineret hertil kunne hurtigt binde nogle neg og stort set også godt følge med, sålænge der var kræfter hertil. Når kræfterne var ved at slippe op, blev der holdt mindre pauser, hvori der så blev drukket vand eller saftvand, under drøftelse af sidste forskellige aktuelle sociale nyheder.

Vi havde til kornhøst ikke selv nogen selvbindere. Så vidt jeg husker var der 3 selvbindere på hele Venø. Havde de overskudstid fra egen høst, kunne man med en slags tiggergang få dem til at høste et stykke kornareal. Men ejendomme med egen selvbinder, var med mine øjne set, et overklassefolkefærd som i høstens tid nok selv vidste hvor de kom fra i det tilfælde at skulle blive overtalt til at høste et par tdr. land korn, for "småfolk" - på ejendomme, som ikke havde et sådant vidunder til høstredskab.

Lidt om øens selvbindere

Som nævnt var selvbindere dengang ikke hvermandseje. Af de tre selvbindere som jeg mener var på Venø, blev der indkøbt et nyt til gården "Nørskov". Denne nye selvbinder blev købt af flere ejendomme med anpart heri og således, at hvert anpartshaver betalte og havde ret til et vist antal høstdage, efter behov. Men i første omgang havde man kun ret til denne i én eller to dage ad gangen. Men der kunne jo indtræffe driftsforstyrrelser så man måtte beholde den i den tid man havde ret til.

Jeg mener, at denne "anpartsselvbinder" var af fabrikat Mc. Cormick. Fællesskabs selvbinderen på "Nørreriis" og "Sønderriis" var en Marsey Harris, og denne i "Sønderskov" var en Dering. Navne på selvbindere var noget som de fleste drenge kunne huske.

Kornhøst og indkørsel herved.

Efter at kornet var høstet og bundet i neg, blev det sat sammen i skokke. Et skok var som regel 3x2 neg, sammensat med rodenden nedad. Herved stod det så til eftermodning og tørring, indtil det skønnedes at nu var det tørt nok til at kunne køres i hus. Denne tørringstid kunne være varierende alt efter vind og vejr. I tilfælde af fugtig veje i længere perioder skulle det måske vendes, og i værste fald løsnes igen ved negbånd.

Indkørsel heraf foregik på vogne med et pålagt træramme, som kaldtes for et "skrav". Denne var lagt på vognen for bedre at kunne stable negene herpå.

Havde det været et godt høstår kunne der forekomme større høst end der kunne være inden døre. Dette blev så sat i stakke uden døre.

At sætte kornstak var noget af et kunststykke, der var som regel 4-5 læs i hver stak, og denne skulle jo sættes således at den var vandskyende. En rigtig opsat kornstak skulle have samme form som et hønseæg stående med spidsenden nedad. En sådan opsat kornstak kunne faktisk modstå alt vejrlig en hel vinter, uden at tage vejrlig skade. Men fugle, rotter og mus, kunne det godt være en del plaget af.

Da der i høstens tid var en del medhjælpende piger, var det ofte dem som skulle lægge læs. Efter det sidste læs var der så gerne diskussion om, hvem som havde lagt de fleste læs uden at være væltet med dem, før de var indendørs.

Jeg huske kornhøsttiden som for værende et af årets højtidsperioder, med sol og varme, hvorved enhver kom hinanden ved.

Så vidt jeg huske at have fået det fortalt, var det tit i høsttiden at karle og piger fra forskellige ejendomme fandt forelskelse i hinanden, som naturligt nok forekom, ved denne megen tætte og enlige samarbejde som forekom i denne høsttid.

Efter at sidste kornlæs var kørt i hus, var det samme aften skik, at samtlige alle medhjælper herved, samledes til "opskær".

Dette betød at være en festaften med æbleskiver og chokolade mm.. herefter kunne det så forekomme, at der var sang, sanglege og anden høstdans til hjemmespillemænd eller fra grammofon med håndoptræk. Dette var en festaften som under hele høsttiden blev set frem til med megen snak om.

Som det ud fra skriften lød, var kornhøst og påpasselighed herved, enhver bondes opgave at værne om, da det var en overlevelsesproces af mennesker og dyr for det kommende år.

Et fejlslået eller på anden måde uagtsomhed ved kornhøst og andre afgrøder, kunne ligefrem være årsag til familiers undergang, eller vanskelighed for at kunne klare dagen og vejen i den kommende år.

At skulle ud at købe føde til såvel mennesker som dyr, et helt år, var ikke et økonomisk bæredygtig foretagende.

Som tidligere nævnt, blev det indkørte korn hen på vinteren tærsket. Men noget heraf blev også anvendt som hestefoder og skåret i hakkelse, på en hakkelsesmaskine. - Se denne proces under dyrefoder.

Vogne.

Af arbejdsvogne havde vi to stivvogne som var en ældre og en nyere, samt en jumbe til bykørsel. Jumben mener jeg at vi havde fået af mine bedsteforældre på Nørreriis, da de her havde fået en ny.

Stivvogne kunne være af forskellige størrelser.

I bondesproget blev størrelser benævnt som herregårdsvogn og husmandsvogn. En sådan vogn var en lang og smal vogn, med løse skråsider og løs bund. Der var aftagelige endestykker som blev anvendt efter behov. Hjulene var træhjul med jernring udenom, samt træeger på trænav, som ligeledes var jernring om. I tørkeperioder kunne jernringe på hjul og nav gå løse og måtte derfor til smed eller karetmager for at sættes om.

Som nav var der en konisk rørnav indsat i trænavet, denne var så skubbet på en tilsvarende konisk akse.

Drejetøjet var svingning af hele forvogn på en drejekrans.

Vognhjul skulle jævnligt smøres med en speciel vognsmørelse. Herfor blev hjulet løsnet på hjulnav, som var eneste møtrik der holdt hjulet på vognens akse. Hjulet blev rykket så langt ud, at der med en smørepind så kunne påføres det smørelse som var behov for.

Gevind på vognhjul var venstredrejet på den ene side, og højredrejet på den anden side, for ikke at gå løse under kørsel.

At holde arbejdsvogne kørende, krævede en del opmærksomhed for håndsnilde, da det kunne være en bekostelig affære at komme til smed med sådanne, da alt jernbeslag hertil var håndsmedet uden nogen egentlige standardmål, da vognstørrelser jo kunne være varierende.

Jumben var stort set en lukket trækasse på to hjul og med sæder i siderne, samt med trinbræt og indgangsdør bagtil. Der var plads til fire personer med håndbagage og paraply.

Jeg nævner paraply, for det var ikke alle heste som var begejstret herfor. Ubetænksomme damer kunne få den ide at slå den op under kørsel, så hesten godt kunne finde på at løbe løbsk herved.

Frøavl

Sukkerroefrø på tørrestativer. - En mark på Venø

Frøavl - plant, høst og hjemkørsel

Til at give ekstra indtægt var der til "Borbjerggaard" samt enkelte andre ejendomme på Venø, en kontrakt til frøavl af sukkerroefrø.

Hver ejendom havde sin måde at plante og høste deres frø på. Men som jeg husker og har oplevet det, foregik det som følgende.

Frøen avles på etårige planter, af kontrolleret stamfrø. Stamfrøene blev sået og luget for ukrudt, men ikke udtynnet. Roen herved var ved optagning om efteråret på størrelse som meget store gulerødder. Efter optagning blev de opbevaret i frostfrie jordkuler, hvori bladene så rådne i løbet af vinteren.

Næste forår når det blev varm i vejret, satte roen så nye spirer og var nu klar til udplantning og blev nu kaldt for stiklinger. Udplantning forgik ved, at der med en håndtrukken markør blev optegnet nogle rækker som plantning så foregik i. Plantning forgik ved at en mand med en spade stikkede nogle huller, som en efterfølger, som mig og andre unge mennesker så satte stiklingen ned i. Dette arbejde var et slæbsomt arbejde, som gav ømme rygge efter dagens ophør hermed.

Sidst på sommeren når stiklingen, som nu blev kaldt for roestokken eller frøstokken, nu var moden til høstning forgik det ved at frøstokken, med rod, blev rykket op af jorden og lagt i lige rækker, således at roden kunne skæres fra med enten kniv eller spade, dette var individuelt hvad man benyttede hertil, roden skulle bare skæres fra.

Herefter blev frøstokken hængt til eftermodning på tørrestativer, fire rundstokke på godt to meters længde, og med rodenden opad. Første række mod jord, stod med rodenden nedad.

På denne måde kunne frøene godt tåle et par regnbyger.

Sådanne tørrestativer bestod af 4 stk. trærafter på et par meters længde. Disse blev oprejst og sammensnøret i topende og med spredte fodende.

For at frøstænglerne kunne stå her op ad, var der omkring de 4 rafter, med passende afstand, 3 rækker ompændt snor, som var selvbinde-garn.

Når frøstænglerne var tilsat tørrestativerne, blev det her uden omkring tilsnøret med nok et stykke bindegarn, for at holde det på plads.

Et sådant stativ kunne af rutinerede oprejses på 2-3 minutter.

Hjemkørsel af frø foregik ved at et rimeligt stort hessian presenning blev lagt ved siden af stativet, som så blev vippet herover på, og læsset på et vogn som ligeledes var beklædt med et presenning.

Frøene faldt meget let af stænglerne, så derfor den påpasselighed med presenninger, hvorved det spildte så kunne samles p.

Aftærskning af frøene foregik på et tærskemaskine. Det kunne godt lyde lidt voldsomt da det jo var svære stængler som skulle igennem tærskemaskinen.

Jeg husker ikke hvad der blev af det aftærskede frøhalm, men da det ikke var egenet til foderbrug, mener jeg, at det blev benyttet som vinterdække på roe og kartoffelkuler.

For dette frøavl var det på den tid et hårdt og bøvlet arbejde, men der må jo have været lidt penge i det.

[Tilbage](#)

[Fortsæt](#)